

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ І СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТОВОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ПОДАЛЬШОГО ЗАСТОСУВАННЯ СТУДЕНТАМИ ОТРИМАНИХ НАВИЧОК НА ПРАКТИЦІ

Оксана Бовкунова

викладач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

BASIC PRINCIPLES AND STRATEGIES FOR TRANSLATING TEXTUAL MATERIAL FOR FURTHER APPLICATION BY STUDENTS OF THE ACQUIRED SKILLS IN PRACTICE

Author: Oksana Bovkunova

Abstract.

Knowledge of the theory of translation creates the basis both for considering particular translation problems associated with certain types of translation and certain combinations of languages, and directly for the practice of translation. The article examines in detail the main issues and concepts of translation theory, the problems of translation pragmatics, its adequacy and translation norms, which belong to the least developed and most complex aspects of translation theory.

The purpose of this article is to emphasize the basic principles and strategies for translating textual material for further application of the acquired skills in practice. This goal is achieved through an exhaustive presentation of theoretical material using functional examples. As an illustrative material, the article uses examples of English-Ukrainian translations and the results of a comparative analysis of the systems and rules for the functioning of the English and Ukrainian languages. Most of the examples are taken from published translations, but they have been modified to make them more illustrative for the purposes of this study in many cases.

Exploring translation as a special kind of speech communication, the theory of translation is not limited to the analysis of its linguistic mechanism, because translation is not only the interaction of languages, but also the close interaction of cultures. Thus, the article deals with the semantic side of language units and speech works, the connection of language with thinking, reality, society and culture.

ВСТУП

Досліджуючи переклад як особливий вид мовної комунікації, теорія перекладу не обмежується аналізом його мовного механізму, адже переклад - це не лише взаємодія мов, але і взаємодія культур. Проблеми перекладу привертали увагу багатьох діячів культури Германії - А. Шлегеля, Й. Гете, Я. Грімма, В. Гумбольдта та ін. Широку популярність здобуло висловлювання про переклад В. Гумбольдта, який в листі до А. Шлегеля виразив сумнів в самій можливості успішного перекладу, оскільки, на його думку, «перекладач неминуче повинен розбитися об один з двох підводних каменів, занадто точно дотримуючись або свого оригіналу за рахунок смаку і мови власного народу, або своєрідності власного народу за рахунок свого оригіналу» [2; с. 36].

В ході розробки лінгвістичної теорії перекладу була продемонстрована некоректність неперекладної теорії. Розгляд перекладу з позицій мовознавства чітко визначив неможливість повної тотожності змісту оригіналу і перекладу. Мовна своєрідність будь-якого тексту, орієнтованість його змісту, на певний мовний колектив, що володіє лише йому властивими «фоновими» знаннями і культурно-історичними особливостями, не можуть бути з абсолютною повнотою «відтворені» іншою мовою. Тому переклад не припускає створення тотожного тексту, але відсутність тотожності не може служити доказом неможливості перекладу. Втрата якихось елементів тексту, що перекладається, при перекладі не означає, що цей текст неперекладний: така втрата зазвичай і виявляється, коли текст перекладений і переклад зіставляється з оригіналом. Неможливість відтворити в перекладі якусь особливість оригіналу - це лише окремий прояв загального принципу нетотожності змісту двох текстів на різних мовах.

Відсутність тотожності зовсім не заважає перекладу виконувати ті ж комунікативні функції, для виконання яких був створений текст оригіналу. Відомо, що в змісті висловлювання є елементи сенсу, які не мають значення для цього повідомлення, а нав'язуються йому семантикою мовних одиниць. Наприклад, фраза «Хороший студент не прийде на заняття непідготовленим» явно має на увазі не лише студентів, але і студенток, і чоловічий рід слова студент для нього нерелевантний. Проте в українській мові (як і у французькій і німецькій) не можна спожити іменник, не відтворюючи значення роду, навіть якщо це не треба для повідомлення або суперечить його сенсу, як в нашому прикладі. Якщо в перекладі англійською мовою вказівка на рід втрачається, то з точки зору комунікації така втрата несуттєва і навіть бажана. Абсолютна тотожність змісту оригіналу і перекладу не лише неможлива, але і

не потрібна для здійснення тих цілей, заради яких створюється переклад.

Смислова близькість перекладу до оригіналу, жанрово-стилістична приналежність текстів оригіналу і перекладу, прагматичні чинники, що впливають на вибір варіанту перекладу - усі ці аспекти перекладу носять безпосередньо нормативний характер, визначають стратегію перекладача і критерії оцінки його праці. Нормативні вимоги результату процесу перекладу (якість перекладу) обумовлюються мірою тотожності до перекладу і формуються у вигляді наступних принципів перекладу:

1. Норма еквівалентності перекладу означає необхідність більшої спільності змісту оригіналу і перекладу, але лише в межах, сумісних з іншими нормативними вимогами, що забезпечують адекватність перекладу. Норма еквівалентності перекладу не є незмінним параметром.

2. Жанрово-стилістична норма перекладу - це вимога відповідності перекладу стилістичним особливостям тексту-оригіналу. Так, переклад художнього твору оцінюється по його літературних перевагах, технічний переклад - по термінологічній правильності, що забезпечує розуміння суті справи і можливість використання тексту-перекладу в технічній практиці, переклад реклами - по його дієвості і т. д. Практично критика перекладів головним чином ґрунтується на інтуїтивному уявленні про жанрово-стилістичну норму.

3. Норма тексту-перекладу полягає у вимозі дотримуватися правил норми мови з урахуванням особливостей перевірних текстів цією мовою (розмовна мова або художня література).

4. Прагматична норма перекладу означає вимогу забезпечити прагматичну цінність перекладу, тобто модифікацію результатів перекладу в прагматичних цілях. Прагнення виконати при перекладі конкретне прагматичне завдання - це свого роду суперфункція перекладу, що підпорядковує собі усі інші аспекти перекладацької норми. Вирішуючи таку задачу, перекладач може відмовитися від максимально можливої еквівалентності перекладу і оригіналу, може перевести оригінал лише частково, змінити при перекладі жанрову приналежність тексту, відтворити якісь формальні особливості перекладу, порушуючи норми переводячих мов та мов, що перекладаються. Прагматичні умови перекладацького акту можуть зробити необхідною повну або часткову відмову від дотримання норми перекладу, фактично заміну перекладу переказом, рефератом або яким-небудь іншим видом передачі змісту оригіналу, що не претендує на його усебічну репрезентацію. Слід враховувати, що в мовному колективі на певному історичному етапі можуть існувати строго певні погляди на цілі і

завдання перекладу. У XVIII ст. французькі перекладачі вважали своїм головним завданням перекроювати будь-який оригінал при перекладі, наближаючи його до вимог «доброго смаку». Таким чином, в певні періоди розвитку суспільства нормою ставали порушення різних аспектів перекладацької норми.

5. Норма перекладацької мови має на увазі вимогу враховувати жанрово-стилістичну приналежність тексту-оригіналу при перекладі, а це припускає, що перекладач досконало володіє тим типом мови, який характерний для сфери його діяльності.

6. Норма еквівалентності є кінцевою нормативною вимогою до перекладу, яка повинна виконуватися за умови дотримання усіх інших аспектів перекладацької норми.

Таким чином, усі норми перекладу, окрім норми еквівалентності, носять загальніший характер і є чимось само собою зрозумілим, а міра вірності оригіналу виявляється тією змінною величиною, яка найбільшою мірою визначає рівень професійної кваліфікації перекладача і якість кожного окремого перекладу.

1. Застосування лексичних прийомів перекладу

До лексичних прийомів перекладу традиційно відносять транслітерацію, транскрипцію і калькування, які грають активну роль серед способів перекладу іншомовних реалій. Ця стаття приділяє особливу увагу змішаним варіантам використання цих лексичних прийомів перекладу і проблемним випадкам перекладу.

Перекладацька транслітерація - формальне буквене відтворення початкової лексичної одиниці за допомогою алфавіту переводячої мови, буквена імітація форми початкового слова. У чистому вигляді транслітерація зустрічається рідко і, як правило, пов'язана з формами іменувань, що давно встановилися, наприклад: *Michigan* – Мічиган (а не Мішиган), *Illinois* – Іллінойс (а не Ілиной). Відносно цілого ряду об'єктів встановилися традиційні змішані форми перекладу, які або частково співпадають з початковим іменуванням (Москва - *Moscow*, the *Hague* - Гаага), або взагалі не співпадають з іменуванням об'єкта на початковій мові (Англія - *England*, the *English Channel* - Ла-Манш). Перекладацька транскрипція - це формальне фонемне відтворення початкової лексичної одиниці за допомогою фонем переводячої мови, фонетична імітація початкового слова. Дуже часто перекладач зазнає труднощі з використанням транскрипції при перекладі імен і титулів історичних осіб. Наприклад, англійський король *James I Stewart*

традиційно іменується при перекладі на українську як Іаків І Стюарт, зустрічається також форма Яків І, але немає форми Джеймс І; є різночитання при перекладі з української на англійську імені царя Іван Грізний - *Ivan the Terrible i John the Terrible*. При транскрипції географічних назв відбувається часто зрушення наголосу, обумовлене фонетичними перевагами переводячої мови: *Wáshington* - Вашингтón. Транскрипція застосовується при перекладі назв фірм, видавництв, марок автомобілів: Subaru - субару, Ford Mustang - Форд Мустанг. Транскрипції також піддаються імена і назви фантастичних істот: Баба-яга - *Baba - Yaga*, *goblin* - гоблін.

Досить складно, наприклад, на англійську перекласти назви деяких корінних народностей. Існують словникові відповідності: бурят - *buryat*, чукчі - *chukchi*, ханти - *khanty*. Проте цілий ряд інших назв вимагає від перекладача самостійно пропонувати транскрипцію, наприклад: юкагири- *yukagiry*; евени - *aeveny* або *heveny* або *evveny*.

Проблеми виникають і при перекладі назв навчальних закладів. Так, в американській системі освіти, на відміну від української, слово *school* широко застосовується до цілого ряду навчальних закладів, абсолютно різних по рівню і типу: *high school* - середня школа вищого ступеня (10-11-і класи); *school of law* - юридичний інститут; *graduate school* - аспірантура. У англomовних країнах слово *institute* застосовується тільки для позначення науково-дослідного або адміністративно-управлінської установи. З перерахованих назв лише *high school* при перекладі на український використовується в транскрипції – хай скул. В усіх подібних випадках перекладач зазвичай враховує конкретну ситуацію, проте різнобій в перекладі назв навчальних закладів вносить деяку хаотичність в міжкультурну комунікацію.

Калькування - відтворення не звукового, а комбінаторного складу слова або словосполучення, коли складові частини слова(морфеми) або фрази(лексеми) переводяться відповідними елементами переводячої мови. Калькуванню піддаються, зокрема, терміни і широко вживані слова і словосполучення: Зимовий палац - *Winter Palace*, *White House* - Білий дім. Таким чином, воно застосовується в тих випадках, коли вимагається створити осмислену одиницю в перевідному тексті і при цьому зберегти елементи форми або функції початкової одиниці. Якщо калькування можливе, але неприйнятно з естетичних, смислових або інших міркувань, використовується інший лексичний прийом перекладу: *skinheads* – скінхеди (замість "бритоголові"). Транскрипція, транслітерація, калькування можуть застосовуватися при перекладі паралельно. Наприклад, переклад на

український таких найменувань племен північної Америки, як *Flathead* - флетхеда або плоскоголови і *Blackfoot* - блекфути або чорноногі.

Поширеність таких видів лексичної трансформації, як **диференціація** і **конкретизація** при перекладі з англійської на українську пояснюється великою кількістю в англійській мові слів з широкою семантикою, яким немає прямої відповідності в українській. Зазвичай диференціація і конкретизація значень супроводять один одного. Коли перекладається, наприклад, таке модне в англійській і американській белетристиці наших днів слово *drink*, то найчастіше неминуча його диференціація, не здійсненна без конкретизації. Так, при перекладі фрази *he ordered a drink* українські словникові відповідності «питво, напій, спиртний напій» виявляються явно неприйнятними. Тому перекладач вимушений конкретно вказати, що саме було замовлене: "Він замовив віскі". Природно, поняття «віскі» складає лише частину поняття «Спиртні напої», і тому тут очевидне звуження поняття.

Оскільки в англійській мові багато слів з широкою семантикою не мають повної відповідності в українській мові, двомовний англо-український словник зазвичай дає ряд часткових варіантних відповідностей, кожне з яких покриває лише одне зі значень слова, що перекладається. Наприклад, *Affection is the best substitute of love* - тут жодна з українських словникових відповідностей – «прихильність, розташування, любов» - не підійде для перекладу слова *affection*. Якби автор мав на увазі «прихильність», він би обрав слово *attachment*. В даному випадку досить розпливчате значення слова *affection* так само невизначено може бути передане словосполученням душевна схильність.

Цей приклад свідчить про те, що диференціація значень можлива і без їх конкретизації. На відміну від диференціації, яка можлива і без конкретизації значення, остання завжди супроводжується диференціацією і неможлива без неї. **Конкретизація значення** - це заміна слів початкової мови з ширшим значенням слова в мові перекладу з вузким значенням (іноді її називають диференціацією конкретизації). Як правило, лексиці української мови властива більша конкретність, ніж відповідним лексичним одиницям англійської мови. Наприклад:

Poor thing! — бідолаха!

As the tree, as the fruit — яблуко від яблуні.

Mother-in-law — теща, свекруха.

Слово *meal* має відповідності вживання їжі, їжа. Проте при перекладі на українську фрази *Have you had your meal?* враховується час дня, тому запитують: Ви вже поснідали / пообідали / повечеряли? У англійського слова

man досить широке значення, і воно може вживатися в таких контекстах, в яких українською мовою потрібно слова з конкретнішим значенням: слово *meal* має відповідності «вживання їжі, їжа». Проте при перекладі на українську фрази *Have you had your meal?* враховується час дня, тому запитують: «Ви вже поснідали / пообідали / повечеряли?»

He is a man of taste — він має смак.

Then you will be a man, my son — ось тоді ти і станеш чоловіком, син.

All the king's men — всі королівські воїни.

При перекладі українською мовою конкретизуються дієслова руху і дієслова мови: *be, have, get, take, give, make, say, come, go* і т. д.:

At the by-election victory went to the Labour candidate («*Morning Star*») — на додаткових виборах перемога дісталася лейбористам (перемогу отримав кандидат від лейбористської партії).

The rain came in torrents — хлинув сильний дощ.

Прийом генералізації застосовується відповідно до стилістичних особливостей української мови і літератури. Наприклад, в художніх творах українською мовою не прийнято з пунктуальною точністю вказувати вагу або зростання персонажів, якщо для цього немає особливих причин. Тому фраза *a young man of 6 feet, 2 inches* в перекладі звучатиме як «молода людина вища за середній зріст». Генералізація значення іноді потрібна, щоб не сталося спотворення сенсу. Так, впродовж ряду років англійський парламент обговорював законопроект про відміну страти, англійські газети незмінно називали його *No Hanging Bill*. Буквальний переклад назви документу як «Законопроект про відміну повішення» означав би відміну лише одного способу страти, а не страти взагалі. Тому єдино правильним в даному випадку являється переклад, що генералізує: «законопроект про відміну страти».

Інші приклади:

Man shot — вбита людина.

He comes over and visits me practically every weekend — «він часто до мене їздить, майже кожного тижня». Використання тут при перекладі словосполучення із загальнішим значенням позбавляє від необхідності уточнювати, що має на увазі автор, говорячи про уїк-енд, - суботу або неділю.

He showed us this old beat-up Navajo blanket that he and Mrs. Spencer'd bought off some Indian... — він нам показав пошарпану індіанську ковдру, яку вони з місіс Спенсер купили у якогось індіјця...

Сутність такої лексичної трансформації, як **прийом смислового розвитку**, полягає в заміні при перекладі словникової відповідності контекстуальним, логічно пов'язаним з ним. Сюди відносяться різні метафоричні й метонімічні

заміни, здобуті на основі категорії перехрещення. Якщо врахувати, що усі знаменні частини мови діляться на три категорії - предмети, процеси і ознаки, то в ході перекладу спостерігається вражаюча різноманітність замін як усередині кожної категорії, так і між різними категоріями. Предмет може бути замінений його ознакою, процес - предметом, ознака - предметом або процесом. Кожна така заміна прямого перекладу пов'язана з глибокими розбіжностями в лексиці, логічній структурі пропозиції і образності ознак, що зіставляються в процесі перекладу. Наприклад:

I gave the horse his head (A. Conan Doyle) — Я відпустив поводи.

Тут спостерігається метонімічне перенесення дії з голови коня на поводи.

Many South African sanctuaries are readily reached from Johannesburg (Land of Safaries. The New York Times) — До багатьох південноафриканських заповідників рукою подати від Йоганнесбурга.

У перекладі процес (дослівно - легко добратися) замінений його причиною - близькістю відстані.

Використання прийому смислового розвитку нерідко може бути продиктоване різною сполучуваністю слів в англійській і українській мовах. По словнику англійському фразеологізму *to stick one's neck out* відповідає український – «ставити себе під удар». Проте, щоб зберегти при перекладі образність оригіналу, можна застосувати прийом смислового розвитку:

Few U.S. presidents dare stick their necks out in midterm pol – «Мало хто з американських президентів ризикує підставляти свою голову під удар під час проміжних виборів».

По-українськи не говорять «підставляти шию під удар», тому метонімічна заміна тут логічно виправдана.

Прийом **антонімічного перекладу** є заміною якого-небудь поняття, вираженого в оригіналі, протилежним поняттям в перекладі з відповідною перебудовою усього висловлювання для збереження незмінним плану змісту. У багатьох випадках використання протилежного поняття в перекладі спричиняє за собою заміну ствердної пропозиції негативним або негативного - ствердним:

The woman at the other end asked him to hang on - Жінка на іншому кінці дроту попросила його не класти трубку.

Stradlater didn't say anything (J. Salinger, The Catcher in the Rye, 4) - Стрелейтер промовчав. *I'm not kidding* - я вам серйозно говорю.

Remember to switch off the TV - не забудь вимкнути телевізор.

He did not have much time at his disposal - У нього залишалося мало часу.

He was eager to start climbing - Йому не терпілося почати підйом.

Антонімічним може стати цілий ряд українських відповідностей дієслову *keep off* - не наближатися, не торкатися, не підходити. Ще різноманітніше ряд антонімічних відповідностей дієслову *keep out* у поєднанні з різними доповненнями:

Shut the window to keep cold air out - закрийте вікно, щоб не напустити холоду.

Keep foreign goods out - Не допускати ввезення іноземних товарів.

Антонімічний переклад може бути єдиною можливістю правильно передати думку, коли прямий переклад призводить до абсурду:

Keep out of the grass! — по газонах не ходити!

У англо-українських перекладах дана трансформація застосовується особливо часто, коли в оригіналі спожиті разом негативна форма і слово, що має негативний префікс:

She is not unworthy of your attention - вона цілком заслуговує на вашу увагу.

Сюди відноситься і вживання негативної форми з негативними союзами *until* та *unless*:

The United States did not enter the war until April 1917 - Сполучені Штати вступили у війну тільки в квітні 1917 р.

Additional expenditures shall not be made unless authorized - додаткові витрати повинні здійснюватися лише з особливого дозволу.

Прийом **цілісного перетворення** має на увазі переосмислення, передачу сенсу при перекладі за допомогою інших слів. Він також є певним різновидом смислового розвитку, але на відміну від антонімічного перекладу має більшу автономність і виявляє в значно меншому ступені логічний зв'язок між планами вираження в обох задіяних мовах. Перетворюється внутрішня форма будь-якого відрізка мовного ланцюга - від окремого слова до синтагми, а іноді й цілої пропозиції. Причому перетворюється не по елементах, а цілісно. Як це спостерігається й відносно інших прийомів лексичної трансформації, традиція мовних контактів виробила ряд цілісних перетворень найбільш частотних лексичних одиниць, закріпивши їх як словникові відповідності - постійні і варіантні. Особливо багато таких відповідностей серед словосполучень живої розмовної мови:

How do you do? - здрастуйте!

Welcome! - ласкаво просимо!

Never mind - нічого, не турбуйтеся; не звертайте уваги.

Here you are - ось, будь ласка.

Well done! - браво! Молодець!

That'll do! - Досить!

Help yourself! - Пригощайтесь, будь ласка!

Усі ці приклади показують, що приведені розмовні відповідності не мають загальних семантичних компонентів, мають різну внутрішню форму і в той же час передають один і той же зміст засобами різних мов. Специфіка живої розмовної мови найчастіше вимагає саме цілісного перетворення при перекладі.

Сутність **прийому компенсації** пояснюється тим, що в практиці перекладу зустрічається ряд випадків, коли не відтворюється зовсім або замінюється формально далеким той або інший елемент оригіналу, пропускається те або інше слово, словосполучення і т. д., але неможливість передати окремий елемент, окрему особливість оригіналу теж не суперечить принципу процесу перекладу. Завдяки компенсації в системі цілого втрата окремого елементу, що не грає організуючої ролі, може і не відчуватися на тлі великого цілого. Він як би розчиняється в цьому цілому або замінюється іншими елементами, які навіть можуть бути не заданими оригіналом. Таким чином, компенсацією (чи компенсацією втрат в процесі перекладу) слід вважати заміну непереданого елементу оригіналу елементом іншого порядку відповідно до загального ідейно-художнього характеру оригіналу й саме там, де це представляється зручним за умовами мови перекладу. Компенсація - це один з прийомів досягнення еквівалентності. При використанні прийому перекладацької компенсації втрачені елементи змісту оригіналу передаються іншими засобами, причому необов'язково в тому ж самому місці тексту, що й в оригіналі. Так компенсуються втрачений сенс і відтінки значення (скажімо, іронія, гумор, образність, гра слів, каламбури і т. д.) і в цілому зменшуються неминучі смислові втрати. Нерідко при цьому граматичні засоби оригіналу замінюються лексичними й навпаки.

Компенсація може мати семантичний характер. В даному випадку непереданий в перекладі компонент заповнюється для повноти сенсу. Семантична компенсація часто застосовується для заповнення пропусків, обумовлених так званою безеквівалентною лексикою. Це в першу чергу позначення реалій, характерних для країни вихідної мови й чужих для іншої мови й іншій дійсності. Якщо такі деталі не мають принципового значення, то не буде втратою для читача, якщо їх опустити в перекладі:

Почекай до моїх зимових канікул - *Just wait till Christmas Holidays.*

Christmas present - новорічний подарунок.

Компенсація також використовується для передачі контамінованої

мови. Коли автор оригіналу навмисно приводить абсурдний набір слів, щоб підкреслити пародійність тексту, то в перекладі взагалі може не виявитися словникових відповідностей оригіналу.

Компенсація використовується особливо часто тоді, коли необхідно передати суто мовні особливості оригіналу (діалектизми, індивідуальні особливості мови, неправильні мовні форми, каламбур, гру слів і т. п.), які не завжди мають безпосередні відповідності в мові перекладу. При перекладі контамінованої, тобто «неправильної» мови перекладач не має бути пов'язаний застосуванням саме тих засобів, якими користується іноземний автор. Перекладач має право замінювати одні мовні засоби іншими: граматичні - лексичними, фонетичні - граматичними і т. д. відповідно до норм контамінації української мови. Так, якщо в оригіналі відтворюється неправильна мова іноземця, то при перекладі можна скористатися традиційними способами передання мови іноземців, що говорять на ламаній українській мові. Наприклад, іноземцям важко дається категорія виду українського дієслова і вони замінюють доконаний вид недоконаним і говорять «я буду помирати» замість «я помру».

Прийом компенсації показовий тим, що він чітко ілюструє одне з основних положень теорії перекладу: адекватно переводяться не окремі елементи тексту, а увесь текст в цілому. Іншими словами, існують неперекладні частковості, але немає неперекладних текстів.

2. Головні причини складнощів перекладу професійних термінів

Сьогодні первинне значення мають дослідження, спрямовані на подолання мовних бар'єрів в професійних сферах діяльності. Необхідно добитися розуміння термінології фахівцями на національному і міжнародному рівнях. Для правильного вирішення поставленого завдання слід аналізувати терміни у функціональному аспекті, необхідно досліджувати, чи розвинена та або інша сфера діяльності в двох або декількох країнах, що зіставляються, і чи ідентичні її терміносистеми, чи мають вони схожу систему понять.

Перекладу та міжмовному зіставленню термінів, які традиційно розглядаються як одиниці перекладу, в науковій літературі абсолютно справедливо приділяється величезна увага. Основні властивості і особлива функція термінів визначають вимоги, що пред'являються до їх перекладу. Специфіка перекладу термінів полягає в тому, що найважливішою умовою досягнення еквівалентності є збереження в перекладі змістовної точності одиниць, що перекладаються, забезпечення абсолютної ідентичності понять,

що виражаються термінами обох мов.

Нині у будь-якій сучасній професійній термінології у сфері будь-якої галузі знань є великий відсоток іншомовних запозичень, передусім англомовних. Наявність такої кількості запозичених термінів у будь-якій області може бути пояснена через призму такого лінгвокультурного феномену, як лакунарність. Цю проблему можливо розглянути на прикладі термінології з області PR. Як правило, в лінгвістиці під лексико-семантичними лакунами розуміється відсутність лексеми на певному місці в структурі лексичної парадигми.

Самобутність мови проявляється в тому, що кожен народ членує й називає дійсність по-різному. Званий об'єкт має в принципі нескінченне число ознак, елементів, стосунків між ними. Людина, узагальнюючи явища і виділяючи релевантні ознаки, дає назви тим або іншим відрізнякам дійсності. Проте номінативна функція використовується вибірково, тобто називається тільки те, що функціонально важливе для цього етносу або соціуму, крім того, в основі номінації в різних мовах не завжди є присутніми однакові ознаки. Таким чином, існують відрізки дійсності і предмети, не названі в цій конкретній мові, оскільки вони є несуттєвими або латентними. Подібні пропуски в картині світу легко виявляються при зіставленні мов або у рамках однієї мови при діяхронічному аналізі.

У англомовній PR-термінології лакунами являються слова і словосполучення *mediator, prime time, PR man, flyer, trade business, public relations, leafleting, news release, press pack, PR agent, rating, sampling, sweet leafleting, VIP person, government relations* і багато інших. Буде доцільним проаналізувати види лакун в PR-термінології; а також спробувати створити класифікацію лакун в предметній області PR, а також проілюструвати класифікацію конкретними прикладами з області PR.

I. По мірі абстрактності змісту ми виділяємо предметні й абстрактні лакуни:

1. Предметні лакуни відбивають відсутність матеріального, фізичного, чуттєво сприйманого предмета або явища, артефакту або натурфакта.

2. Абстрактні лакуни відбивають відсутність абстрактного поняття, розумової категорії, ментофакта. Виходячи з того, що предметна область зв'язків з громадськістю сама по собі абстрактна, то з цієї тези ми виводимо укладення, що усі терміни, що функціонують в ній, теж абстрактні. На підтвердження цього ми наводимо наступні приклади з двох мов: сам центральний термін області - *Public Relations/піар*, а також *stereotype/стереотип, symbol/символ, electorate/електорат; virtuosity/віртуальність* і так далі. Як ми бачимо, вони передаються в українській мові за допомогою

транскрипції і/або транслітерації.

II. За парадигматичною характеристикою, місцем в мовних парадигмах, ми підрозділяємо лакуни на родові і видові:

1. Родові лакуни відбивають відсутність загального найменування для класу предметів.

2. Видові лакуни відбивають відсутність конкретних найменувань, найменувань окремих різновидів предметів або явищ.

Розглянемо родову лакуну для української мови - лексему «імідж» (у перекладі з англ. «образ»). В англійській мові існує єдине поняття для позначення образу - це *image*. В українській мові є ряд понять, що диференціюються: образ думки, образ значення, образ дії, художній образ. З іншого боку, в українській мові немає диференційованих однослівних позначень для зустрічей PR-відділу з представниками ЗМІ, а в англійському функціонують слова: *press - conference, briefing, interview, private meeting with a journalist, conference* і т. д. Це видові лакуни. Ще один яскравий приклад видових лакун: в англійській мові *press - release* ділиться на декілька різновидів (*backgrounder, media - kit, case - story* і т. д.), в українській - ні.

III. По системно-мовній приналежності лакуни підрозділяються на міжмовні та внутрішньомовні:

1. Міжмовні лакуни виявляються при зіставленні різних мов: якщо в одному з них не виявляється лексичного еквівалента якій-небудь одиниці іншої мови, то можна говорити про існування в ній лакун.

2. Внутрішньомовні лакуни можуть існувати усередині парадигм однієї мови, наприклад: відсутність слова з протилежним значенням, відсутність одиниці з визначеною стилістичною віднесеністю, відсутність якої-небудь морфологічної форми слова та ін.

У рамках досліджуваної нами області «зв'язки з громадськістю» ми знаходимо велику кількість міжмовних лакун при зіставленні англійської та української мов: *consulting* - консалтинг, *broadcast* - бродкаст, *fundraising* - фандрейзинг, *copywriter* - копірайт, *peak time* - пік тайм, *spot* - спот, *slogan* - слоган і багато інших. Яскравим прикладом внутрішньомовної лакуни служить слово *gratis*, яке не має похідних термінів в англійській мові, тобто можна говорити про відсутність нової морфологічної форми слова.

IV. Відносно позамовної обумовленості ми виділяємо лакуни мотивовані і невмотивовані:

1. Мотивовані лакуни - це лакуни, які пояснюються відсутністю відповідного предмета або явища в національній культурі.

2. Невмотивовані лакуни не можуть бути пояснені відсутністю явища або

предмета - відповідні предмети і явища в культурі є, а слів, що їх означають, немає.

До мотивованих лакун можна віднести наступні слова і словосполучення - *label, promotion, leaflet, developing crisis, logrolling, summit, leafleting*. Наш аналіз показав, що в області «зв'язку з громадськістю» багато невмотивованих лакун. Наприклад, сам україномовний термін «піар»: це явище існує в українській дійсності вже декілька десятиліть, а українського повноцінного еквівалента досі немає. На сьогодні в українській логосфері існує тридцять шість способів різного графічного і словесного оформлення цього феномену двома мовами - англійською й українською. Українською мовою: паблік рилейшнз, зв'язки з громадськістю, громадські зв'язки, громадські стосунки, громадські комунікації, комунікації з громадськістю, гармонізація стосунків, соціальні комунікації, стратегічні комунікації, соціальні стосунки, ПР, «ПР», Пр, ПІ-АР, Пі-ар, Піар, Піар, пі-ар, Пі-ар, піар, «піар», ПІАР, «ПІАР», «Паблік рилейшнз».

Англійською мовою: «public relations», public relations, Public Relations, PR, «PR», pr, «pr», Pr, pR.

Тридцять шість існуючих графічних варіантів свідчать про те, що цей термін «прижився» в українській дійсності, має набагато більше повних і скорочених варіантів в українській мові, ніж в англійській. Однією з причин множинності позначень може являтися зіткнення термінів різних шкіл, існування міжмовних лакун в українській мові та неможливість знайти способи заповнення даних лакун. Велика кількість буквених скорочень вказує на те, що в українській логосфері оригінальний англійський термін (словосполучення) сприймається як занадто довгий і складний, тому постійно шукають йому лаконічнішу заміну. Таким чином, очевидно, що в україномовному PR-дискурсі існують так звані пучки позначень-аналогів, серії термінів або термінологічні ряди, що означають одно і те ж поняття. Це свідчить про відсутність в українській мові відповідного концепту, відповідної семми і відповідної лексеми - це крайній випадок прояву національної специфіки мови і міжмовної лакуарності, що заповнюється варіантними способами в граматиці, лексиці, графіці, вимові.

V. За типом номінації ми підрозділяємо лакуни на номінативні та тилістичні:

1. Номінативні лакуни - лакуни, номінації денотата, що відбивають відсутність.

2. Стилістичні лакуни - відсутність слова з певною стилістичною характеристикою; це суто мовна характеристика лакуни.

Нами було встановлено, що в українській мові немає дієслова, що означає заняття PR- діяльністю (лексеми «піарити, пропіарити» - це не терміни, а професіоналізми, оскільки є лексикою, що не кодифікує), немає прикметника від лексики піар (лексема «піаровий» також не є терміном, оскільки в словниках її немає, вона зустрічається тільки в мережі інтернет, наприклад, піарова кампанія) - це номінативні лакуни. У рамках цього дослідження також були виявлені стилістичні лакуни, наприклад, *PR - discourse* є в науковій літературі (монографії, учбові посібники і так далі) прийнятнішим терміном, ніж *PR-language*.

VI. Частиномовні лакуни:

1. Дієслівна лакуна. Від терміну «брифінг» немає ні дієслова, ні прикметника, ні іменника.

2. Ад'єктивна лакуна. Від терміну «лобіювання» немає прикметника (лексема «лобістський» - не термін, її можна зустріти тільки на деяких інтернет-сайтах), зате є дієслово «лобіювати» та іменник «лобі» («лобіст» - термін, що транслітерує, з американського варіанту) для позначення суб'єкта, що займається цим родом діяльності.

3. Прислівникова лакуна. Говорячи про класифікацію лакун за приналежністю до певної частини мови, ми ще раз відмічаємо, що в українській мові є іменник «піар», але при цьому немає від нього однокорінного дієслова, прикметника, прислівника. Лексеми «піарити, пропіарити, піаровий, піарник, піаровці, піарознавці» - не терміни.

Таким чином, тільки на підставі виявлення дієслівної або додавальної PR- лакуни в концептосфері української мови, не можна зробити висновок про відсутність концепту. Концепт може просто мати іншу частиномовну вербалізацію. Ми це пов'язуємо з власне мовними, комунікативними, але не з ментальними причинами. При цьому про дієслівні, субстантивні, прислівникові, атрибутивні лакуни говорити можна, й можна їх вивчати.

В процесі дослідження ми встановили на прикладі україномовних PR- термінів, що в цій предметній області є лакуни - абстрактні, міжмовні, внутрішньомовні, мотивовані, невмотивовані, частиномовні, родові, видові, номінативні, стилістичні. Про лакуни варто говорити і варто їх вивчати, дослідження лакунарних одиниць допоможе перекладачам краще розуміти концепт, який вербалізований за допомогою відповідного слова, і підібрати цьому англomовному слову найбільш відповідний український еквівалент.

3. Міжкультурна комунікація в роботі перекладача

В даний час як теоретичне вивчення, так і практична робота в області комунікації стикаються з рядом економічних, соціальних, культурних та інших

викликів. Роль комунікації в житті сучасного суспільства все більш зростає, особливу роль в цьому процесі грає міжкультурна комунікація. Існує окрема лінгвістична парадигма, що називається «контактною лінгвістикою», «лінгвістикою мовних контактів», або «лінгвістичною контактологією», що вивчає процеси і результати контактування мов в конкретному геополітичному просторі за певних історичних і соціальних умов спілкування народів, етнічних груп, етнічних спільностей, окремих людських колективів, що говорять на різних мовах [9, с. 12]. У сучасній науці термін «мовні контакти» розуміється досить широко і включає взаємодію:

- 1) діалектів і говору однієї мови;
- 2) мов різних соціальних груп в межах однієї мови;
- 3) близькоспоріднених мов;
- 4) різних по структурі мов [6, с. 27].

Перекладачеві доводиться мати справу з третьою і четвертою групою мовних контактів.

Міжкультурна комунікація як соціокультурний феномен пронизує діяльність різних корпоративних суб'єктів, внаслідок чого якісно ускладнюється самовизначення людини-діяча в рухливій соціальній реальності, яка постійно змінюється. Отже, вкрай потрібен новий погляд на міжкультурну комунікацію і нові підходи до її міжкультурного аналізу. Найвиразніше цю потребу відчують перекладачі.

Р. Лакофф пропонує наступні принципи комунікації, а саме: раціональності та блага: «виходь з того, що в спілкуванні беруть участь розумні люди, і що вони не прагнуть завдати один одному шкоди» [9; с. 108]. Принципи та постулати спілкування носять різномірний характер, включають як етичні норми, так і моделі мовної поведінки: «намагайся говорити звичною мовою» [9; с. 109], «дотримуйся одного способу ведення бесіди, одного жанру», «говори згідно з нормами і як прийнято», «уникай штампів» та ін. [19, с. 109].

Деякі принципи комунікації можуть бути розглянуті з точки зору когнітивного підходу. Сенс виводиться адресатом за правилами імплікатур (невиражене, але усвідомлюване значення комунікативного акту) [4; с. 16], спираючись на:

- 1) конвенціональне значення використаних слів;
- 2) контекст висловлювання;
- 3) інші фонові знання;
- 4) той факт, що уся інформація доступна для обох комунікантів.

Підвищене використання в мові імплікатур, сенсів, що виводяться,

підвищує статус того, хто говорить і статус адресата у власних очах. «Спілкування на рівні імплікатур - це престижніший вид комунікації, тому він широко використовується серед освіченої частини населення, оскільки для розуміння багатьох імплікатур адресат повинен мати в своєму розпорядженні відповідний рівень інтелектуального розвитку» [2, с. 5]. Імплікатури мають важливе значення і в міжкультурній комунікації.

Речення, будучи одиницею комунікативного плану, виступає не саме по собі, а як частина тексту (повідомлення); його структура, визначається комунікативним завданням, метою (питання, спонукання, повідомлення). Семантична організація розкриває узагальнене значення пропозиції і його компонентів (суб'єктність і безсуб'єктність; стосунки між суб'єктом і його дією). У структурному відношенні речення є реалізацією одного з можливих мовних зразків. Зразки-схеми можуть бути однокомпонентними або двокомпонентними, такими, що мають парадигми або не мають їх (різні граматичні форми) [12; с. 126].

Проблеми в міжкультурній комунікації часто виникають через незнання правил комунікації, відсутності фонових знань, поганого володіння іноземними мовами; незнання професійної термінології, національно-специфічних реалій, способів перекладу термінів залежно від територіальної диференціації термінів, способів номінації, наявності паралельних термінів, що співвідносяться з різними еквівалентами, концептами і т.д. Так, робота з англо-українським матеріалом дозволяє знайти у будь-якій англійській термінології деякі паралельні терміни, наприклад, в PR- термінології ми виявляємо:

gross rating points - сумарний % індивідів, що потрапили під рекламну дію, від загального числа населення країни або оброблюваного регіону;

target rating point - такий же %, але для цільової аудиторії, тобто береться від числа потенційних покупців.

Отже, перекладачі, які працюють з англійською термінологією, повинні враховувати й ці семантичні особливості. Важливо не лише долати мовні бар'єри в професійних сферах діяльності, але і досягати еквівалентності перекладу термінологічної лексики, встановлювати правильні міжмовні відповідності термінологічних понять і прагнути до однозначного перекладу термінів, враховуючи національні, ментальні та лінгвокультурні моделі.

На основі роботи з англійськими джерелами також було встановлено, що терміни у британському і американському варіантах англійської мови іноді мають різне морфологічне оформлення, на прикладі PR-термінології ми виявили наступні лексичні одиниці:

lobby - (британський варіант англійської мови) завсідник кулуарів, що чинить тиск на членів конгресу, здобуває інформацію в кулуарах парламенту;

lobbyist - (американський варіант англійської мови) завсідник кулуарів, що чинить тиск на членів конгресу, добуває інформацію в кулуарах парламенту, персона.

Ці приклади доводять необхідність вивчати термінологію з точки зору її існування і функціонування в контактуючих мовах, з'ясувати, наскільки схожа терміносистема в різних країнах, спробувати визначити наявність і причини наявних відмінностей.

Головну роль в процесі встановлення міжмовних термінологічних відповідностей грає порівняльний підхід, мета якого є виявлення елементів ідентичності та диференціації на декількох мовних рівнях: фонетичному, морфологічному, семантичному, функціональному та ін., визначення загальних й індивідуальних лінгвістичних характеристик термінології на рідній і іноземних мовах з урахуванням їх культурних контактів і етапів історії формування термінології.

Виявлення розбіжностей в системі понять, що виражаються термінами двох мов, - новий важливий крок на шляху міжмовної гармонізації терміносистем, що забезпечує рішення проблем перекладу. Міжмовна гармонізація окремих терміносистем є одним з найважливіших завдань сучасного порівняльного термінознавства, яке припускає саме забезпечення тотожності кодування понять. Це завдання в принципі досягне, якщо носії різних мов, учасники міжнародного дискурсу, використовують єдину систему понять, що знайшла своє вираження у відповідних терміносистемах. Отже, при аналізі проблем перекладу термінології також потрібна систематизація як лінгвістична, так і понятійна, тобто вкрай необхідний порівняльний аналіз термінів на рівні понять і мовних засобів їх вираження.

Ситуація білінгвізму у багатьох сферах діяльності стала вже типовою для сучасної України (яскравий приклад - термінологія, що прийшла в сферу освіти разом з «Болонським процесом»), тому виникла гостра необхідність перекладу великої кількості документації. Знання професійної термінології на іноземних мовах потрібне людям різних професій - лінгвістам, викладачам, фахівцям-галузевикам, але передусім перекладачам. Сьогодні перекладачі повинні не просто оперувати вже існуючою термінологією, але і бути готовим до появи нової, а також вміти підібрати правильний еквівалент незнайомому іноземному терміну в рідній мові та навпаки. Термінологічна компетенція в українській й іноземній мовах є найважливішою складовою міжмовного

професійноорієнтованого спілкування. Мається на увазі уміння користуватися спеціальною мовою в професійних цілях, уміння коректно використати термінологію в науковому викладі.

Абсолютно безперечно, що процес інтернаціоналізації термінології, який динамічно активізується, допоможе українським перекладачам уникнути більшості комунікативних невдач в їх професійній діяльності. Наприклад, впродовж теперішнього часу інтернаціоналізмами являються такі терміни як англ. *prospectus* - укр. проспект, англ. *spot* - укр. спот, англ. *fundraising* - укр. фандрейзинг, англ. *reporter* - укр. репортер, англ. *remake* - укр. ремейк і багато інших. Є думка, що інтернаціоналізми допомагають вітчизняним перекладачам глибше зрозуміти суть понять, що позначається цими термінами.

Не потрібно забувати, що перекладач може зіткнутися не лише з мовним, але й з культурним бар'єром, тому потрібно добре знати національно-культурну специфіку категорії ввічливості та стратегії її реалізації в діловому дискурсі. Принцип ввічливості є важливим, вплив якого грає роль при оформленні висловлювання. Цей загальний принцип поширюється на усі види людської взаємодії як вербального, так і не вербального характеру. Його вивчення важливе для багатьох наук. Дотримання принципу ввічливості має на меті добитися максимальної ефективності соціальної взаємодії за рахунок «дотримання соціальної рівноваги та дружніх стосунків» [4; с. 16].

Цей стратегічний принцип реалізується в практиці мовного спілкування за допомогою різних тактичних прийомів, які формуються у вигляді постулатів і максим. Так, Р. Лакофф сформулювала наступні максими ввічливості:

- 1) не нав'язуй свої думки;
- 2) надай співрозмовникові право вибору;
- 3) будь доброзичливий.

Дж. Ліч виділяє шість таких максим: максимуму такту (Дотримуйся інтересів іншого! Не порушуй меж його особистої сфери!), максимуму великодушності (Не утрудняй інших!), максимуму схвалення (Не хулі інших!), максимуму скромності (Усувай себе від похвали!), максимуму згоди (Уникай заперечень!) і максимуму симпатії (Висловлюй доброзичливість!) [7; с. 89].

Звісно, що сформульовані максими поширюються не лише на мовне спілкування, але і на інші види міжособистісних стосунків. Проте, ці правила в реальному спілкуванні опиняються далеко не завжди здійсненими. Ввічливість, як підкреслює Дж. Ліч, за своєю природою асиметрична: те, що ввічливо по відношенню до адресата, було б некоректно по відношенню до

того, хто говорить. Максими ввічливості нерідко ставлять адресата мови в невиміле положення, хоча той, хто говорить не повинен, наслідуючи ті ж максими, утрудняти його вибором мовної реакції. Особливість максим ввічливості, на думку Н. Д. Арутюнової і Е. В. Падучевої, полягає в тому, що не лише їх порушення, але й їх старанне дотримання викликає дискомфорт. Люб'язності стомлюють, але вони в той же час виключають конфлікт [7; с. 64].

У діловому світі є загальна для усіх культура організації професійних стосунків. Будь-яке повідомлення складається з трьох компонентів: вербального, звукового, візуального. Основними компонентами вважається візуальний і звуковий, які складають відповідно 55% і 38% успіху у виступі. Вербальний компонент повідомлення складає лише 7%. «Кожне висловлювання є реалізацією наміру того, хто говорить, але не в кожному висловлюванні намір того, хто говорить позначається вербально» [1; с. 104]. Текстова інформація сприймається лінійно. Для отримання інформації з вербального повідомлення реципієнта необхідно витратити більше інтелектуальних зусиль, а тому хто говорить - продумувати співвідношення свого повідомлення по вербальних і невербальних компонентах [1; с. 107]. Часто проблеми виникають саме через те, що людина, яка виступає на публіці, не володіє елементарними знаннями психології. Наприклад, якщо спікер читає написану ним мову, то 70% інформації, призначеної для аудиторії, нею не засвоюється.

У XXI столітті роль міжкультурної комунікації підвищується все у нових і нових сферах життя, а інформаційно-комунікаційний простір розширюється, масові моделі поєднуються з міжособистісними, знаходячи нові поля застосування, передусім, на міжособистісному і персонально-індивідуальному рівні. У сучасній міжкультурній комунікації відбуваються істотні зрушення. Вона повертається до традиційних засадничих законів комунікації: зростає роль візуальної комунікації в сприйнятті світу. Візуальний аспект дуже важливий в усіх видах комунікації. Його особливій актуалізації сприяли нові технології.

Сприйняття світу за допомогою зорового каналу стає сьогодні особливо істотним чинником і важливим аспектом теорії та практики міжкультурної комунікації. Текст з'єднується з візуальними якостями, які спираються на мистецтво, дизайн, фото, відео і так далі. Об'єднуючись, зливаючись, усе це переплітається в особливу зорову комунікаційну систему. Вона сьогодні настільки важлива, що перетворюється на глобальну універсальну мову образів, де немає словесного тексту, але вже з'являються елементи загальнолюдської або глобальної візуальної культури. Отже, особливу

важливість надають використовувані графічні засоби, вибір кольору. Про важливість візуальної комунікації можна судити по останніх передвиборчих і протестних кампаніях в Україні, де сигнальна роль кольору набуває великого значення. Візуалізація стає ще більше багатовимірною, оскільки з'явився технологічний аспект, який посилює ефект візуалізації в міжнародному маркетингу та політтехнологіях.

Специфіка та складність міжкультурної взаємодії дуже часто пов'язана з тим, що міжкультурна комунікація здійснюється в умовах неспівпадаючих національно-культурних стереотипів мислення та поведінки: один і той же жест в різних культурах тлумачиться по-різному. Наприклад, в Україні нормально, вітаючи когось на відстані, помахати рукою з одного боку в інший, але для Північної Америки цей рух означає прощання, в Центральній Америці й Африці цим жестом зупиняють машину або кличуть до себе. У міжкультурній комунікації все має значення - жести, міміка, пози, одяг, зачіски, предмети що оточують, звичні дії. Не потрібно забувати, що ми отримуємо 65% інформації по невербальних каналах і тільки 35% - по вербальних. З невербального спілкування ми можемо дізнатися інформацію про морально-особовий потенціал співрозмовника, про його внутрішній світ, настрій, почуття, переживання, наміри, очікування, міру рішучості або відсутність такого. Таким чином, мова, культура, а також їх взаємозв'язок, стають ключовими поняттями в міжкультурній комунікації.

ВИСНОВКИ

В умовах інтенсивного розвитку міжнародної співпраці в різних сферах діяльності та динамічного розвитку міжкультурного спілкування перекладачеві, у своїй повсякденній роботі, нерідко доводиться виступати одночасно в декількох іпостасях, виконуючи роль безпосередньо перекладача, редактора, коректора і так далі. Бурхливий розвиток всілякого роду досліджень, присвячених проблемам перекладу і як процесу, і як наукового напрямку, привів до становлення і загального визнання теорії перекладу як особливо значущої галузі лінгвістики. Про це свідчать численні науково-методичні видання як в Україні, так і за кордоном, міжнародні конференції, колоквиуми, семінари, захисти кандидатських і докторських дисертацій і т. д. І чим інтенсивніше ведеться робота в цьому напрямі, тим більше розширюється круг інтердисциплінарних проблем перекладу, що вимагають свого рішення, - лінгвістичних, психологічних, етнографічних, культурологічних, історичних, юридичних і багатьох інших - в тій чи іншій мірі тісно пов'язаних з самою суттю перекладу.

Необхідно підготувати студентів до сприйняття і розуміння складніших теоретичних проблем перекладу, допомогти їм набути перших необхідних навичок перекладацького аналізу. Особлива увага в ньому приділяється взаємообумовленості та взаємозалежності перекладу з культурою народів, мови яких задіяні в перекладацькому процесі.

На перший погляд, питання перекладу дуже опосередковано торкаються політичних, економічних і соціальних криз, які стрясають світ сьогодні. Проте, криза у свідомості безпосередньо відбивається в мові, що формує його. А криза у відносинах між культурами знаходить своє дзеркальне відображення в розвитку перекладацьких процесів.

Комунікація править людьми, їх життям, їх розвитком, їх поведінкою, їх пізнанням світу та самих себе як частини цього світу. Спілкування - це стовп, стержень, основа існування людини. Змішання народів, мов, культур досягло небаченого розмаху і як ніколи гостро встала проблема виховання терпимості до чужих культур, пробудження інтересу і поваги до них, подолання в собі почуття роздратування від надмірності, недостатності або просто несхожості інших культур. Саме цим викликана загальна увага до питань лінгвістичної, міжкультурної та міжнародної комунікації.

Отже, ми приходимо до висновку, що перекладач повинен володіти комунікативними навичками, добре знати дискурсивні, лінгвістичні та культурні особливості ведення комунікації, мати знання функціонування термінів в україномовній логосфері, її лінгвокультурному і лінгвополітичному зрізі. У професійному дискурсі важливо все: володіння ситуацією, термінологією, лінгвістичними концептами і лексичними трансформаціями перекладу, знання менталітету і традицій іншого народу і багато що інше.

Поняття «іншості» (Otherness) є одним з центральних в сучасній культуроорієнтованій теорії перекладу, яка стає успішною альтернативою лінгвістичної теорії перекладу, що також прагне пояснити і оптимізувати процес перекладу культурозначимих текстів. Воно дозволяє розмежовувати і описувати культурні явища в їх взаємозв'язку і взаємовпливі, в цьому відношенні будучи ключовим не лише для перекладознавства, але і для лінгвокультурології, а також для інших суміжних наук, що вивчають міжкультурну взаємодію. Трансляція з однієї культури в іншу способом мислення і організації життєдіяльності дійсно є різновидом перекладу, що далеко не завжди усвідомлюється, описується і вписується в сучасну лінгвістичну теорію перекладу. При цьому під культурою розуміється великий соціальний контекст, який задіюється в перекладі, з його нормами, умовностями, ідеологією і цінностями суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Зорівчак, Р. П. (1989) Реалія і переклад : на матеріалі англomовних перекладів української прози. Львів : Видавництво при Львівському державному університеті, с. 134 – 167. Retrieved from URL: http://old.library.lnu.edu.ua/bibl/images/Vudanna_WEB_pdf/3Ukrainska_biobibliografija/30_Zorivchak.pdf.
- [2] Карабан, В.І., Дж. Мейс, Дж. (2003) Переклад з української мови на англійську мову: навчальний посібник. Вінниця: Нова книга, с. 205 – 243. URL Retrieved from: https://chtyvo.org.ua/authors/James_Mace/Pereklad_z_ukrainskoi_movy_na_anhliisku_movu/.
- [3] Карабан, В.І. (2004) Переклад англійської наукової і технічної літератури: навчальний посібник; Вінниця: Нова книга, 308 - 351 с. Retrieved from URL: http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/Karaban_2004_576.pdf.
- [4] Кияк, Т.Р., Науменко, А.М., Огуй, О.Д. (2006) Теорія і практика перекладу німецької мови: Вінниця: Нова книга, с. 116 – 144. Retrieved from URL: <https://nk.in.ua/pdf/127.pdf>.
- [5] Коптілов, В.В. (2003) Теорія і практика перекладу: навчальний посібник: Київ : Юніверс, с. 83 – 97.
- [6] Корунець, І. В. (2008) Вступ до перекладознавства: Вінниця : Нова книга, с.347.
- [7] Нестеренко, Н.М., Лисенко, К.В. (2004) A Course in Interpreting and Translation: Посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів; Вінниця : Нова книга, с 240 - 249. Retrieved from URL: <https://issuu.com/novaknyha/docs/issuu>.
- [8] Нямцу, А. С. (2008) Типологія перекладу: навчальний посібник; Чернівці: Рута, с. 96 – 99.
- [9] Селіванова, О.О. (2012) Світ свідомості в мові: Монографічне видання: Черкаси : Ю. Чабаненко, с. 488.
- [10] Baker, M., Saldanha, G. (2019) Routledge Encyclopedia of Translation Studies: London and New York: Routledge, p. 341 – 354. Retrieved from URL: <https://www.routledge.com/Routledge-Encyclopedia-of-Translation-Studies/Baker-Saldanha/p/book/9781138933330>.
- [11] Gentzler, E.C. (2001) Contemporary Translation Theories: London: Routledge, p. 232. Retrieved from URL: https://pereklad.nmu.org.ua/ua/Practice_translation-problems.pdf.
- [12] Holmes, J. S. (1998) The Name and Nature of Translation Studies. Translated Papers on Literary Translation and Translation Studies: Amsterdam, Rodopi, p. 66 – 80.
- [13] Munday, J. (2008) Introducing translation studies: theories and applications: London and New York: Routledge, p. 240 - 248.
- [14] Pym, A. (2010) Exploring Translation Theories: London and New York: Routledge, p 201 - 206.

REFERENCES

- [1] Zorivchak, R.P. (1989) Reality and translation: on the material of English translations of Ukrainian prose; Lviv: Lviv State University Publishing House, p. 134 - 167. Retrieved from URL: http://old.library.lnu.edu.ua/bibl/images/Vudanna_WEB_pdf/3Ukrainian_biobibliography/30_Zorivchak.pdf.
- [2] Karaban, V.I., J. Mace, J. (2003) Translation from Ukrainian into English: a textbook. Vinnytsia: New book, p. 205 - 243. Retrieved from URL: https://chtyvo.org.ua/authors/James_Mace/Pereklad_z_ukrainskoi_movy_na_anhliisku_movu/.
- [3] Karaban, V.I. (2004) Translation of English scientific and technical literature: a textbook; Vinnytsia: New book, 308 - 351 p. Retrieved from URL: http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/Karaban_2004_576.pdf.
- [4] Kiyak, T.R., Naumenko, AM, Ogui, OD (2006) Theory and practice of German translation: Vinnytsia: New book, p. 116 - 144. Retrieved from URL: <https://nk.in.ua/pdf/127.pdf>.
- [5] Koptilov, V.V. (2003) Theory and practice of translation: textbook: Kyiv: University, p. 83 - 97.
- [6] Korunets, I.V. (2008) Introduction to translation studies: Vinnytsia: New book, p. 347.
- [7] Nesterenko, N.M., Lysenko, K.V. (2004) A Course in Interpreting and Translation: A Handbook for Students and Teachers of Higher Education; Vinnytsia: New book, from 240 - 249. Retrieved from URL: <https://issuu.com/novaknyha/docs/issuu>.
- [8] Nemtsu, A.S. (2008) Typology of translation: a textbook; Chernivtsi: Ruta, village 96 - 99.
- [9] Selivanova, O.O. (2012) The world of consciousness in language: Monographic edition: Cherkasy: Yu. Chabanenko, p. 488.

- [10] Baker, M., Saldanha, G. (2019) Routledge Encyclopedia of Translation Studies: London and New York: Routledge, p. 341 - 354. Retrieved from URL: <https://www.routledge.com/Routledge-Encyclopedia-of-Translation-Studies/Baker-Saldanha/p/book/9781138933330>.
- [11] Gentzler, E.C. (2001) Contemporary Translation Theories: London: Routledge, p. 232. Retrieved from URL: https://pereklad.nmu.org.ua/en/Pracrtice_translation-problems.pdf.
- [12] Holmes, J. S. (1998) The Name and Nature of Translation Studies. Translated Papers on Literary Translation and Translation Studies: Amsterdam, Rodopi, p. 66 - 80.
- [13] Munday, J. (2008) Introducing translation studies: theories and applications: London and New York: Routledge, p 240 - 248.
- [14] Pym, A. (2010) Exploring Translation Theories: London and New York: Routledge, p 201 - 206.